

TĖVAS STANISLOVAS: ŽMOGUI IR DIEVUI

– Neatsiklausęs Jūsų, užrašinėju žmonių pasakojimus apie Jus.

– Aš nieko negaliu – nei prieš, nei už – pasakyti. <...> Žinoma, visuomet, kai klebonas išvažiuoja, palieka tam tikrą atsiminimą. Jeigu tai nebus labai išpūsta, rašyk. Esi metraštininkas, o metraštininkui pastabų neduodama. Metraštininkas, ką tik gali, turi užfiksuoti. Aš nepriesidedu prie to niekuom – nei už, nei prieš. Metraštininkas turi teisę toj vietoj rinkti žinias, blogas ar geras. (Iš pokalbio su tėvu Stanislovu 2002 m. Paberžėje)

Iš meilės Žmogui ir Dievui: gyvenimo scenarijai ir paveikslai

Istorijos tėkmė ir tėvas Stanislovas OFM Cap – kunigas Algirdas Mykolas Dobrovolskis (1918–2005) kūrė asmens gyvenimo scenarijų. Šiandien vis sakysiu „tėvas“, bet išties mūsų kreipiniuose ir pokalbiuose buvo maloninis „tėveli“.

Mes, buvę šalia ar pagaliau gal tik vieną akimirką pažinę asmenį, irgi kuriame istoriją apie tėvą Stanislovą. Lietuvoje jo atminimas gyvas iš vis dar pulsuojančių asmeninių patirčių, susitikimų, iš suteiktų sakramentų, gesto ir žodžio. Tai atsiranda iš istorijos ir asmenų paralelių bei sutapatinimų.

Tačiau kiekvienas savaip pasakojame kito žmogaus gyvenimo istoriją.

Tėvas Stanislovas buvo autoritetas žmonėms, ieškojusiems tikėjimo atramų, apglobęs ne vieno ryžtingesnį žingsnį Dievopi, sutvirtinęs Dievo prasmę („parodė apsišvietusiems žmonėms religiją labai gražiai. Dievas per jį gražiai prabilo“, Kazimieras Vasiliauskas¹).

Apie tėvą Stanislovą su savo netektimis ir vargeliais glaudėsi paklydėliai ir priklydėliai (tėvas Stanislovas juos vadino nelaimėliais, visuomenės prarastaisiais), nes dar pulsavo troškimas pakilti iš nuopolių, suvokti ir susivokti. Tada buvo svarbūs tėvo Stanislovo savi, nepakartojami elgsenos receptai, taikomi tiek mokinių grupėms, tiek suaugusiems: darbu, nuovargiu užpildyti laiką – nelieta laiko pykčio ir blogio tarnams. Taip ne vienam ištiesė Dievo ranką, įsikabinusį pakėlė kelio vingiuose, taip eita tiesiau saulės link.

Dažni įrašai tėvo Stanislovo dovanotose ar pasirašytose knygose *Pax et bonum* (širdies ramybė ir gėris). Jei kas būtų kūręs tėvo Stanislovo herbą, jo kompozicijoje galėjęs būti posakis apie širdies ramybę ir gėrį.

Ne vienam pirmiausia įstrigo tėvo Stanislovo keičiama ir sukurta aplinka (iš patirčių: užsienius regėję kultūros žmonės neretai apstulbdavo apsilankę Paberžėje). Savo rinkinių tėvas Stanislovas nevadino kolekcijomis. Apsidairime: iš žemės kilęs daiktas – girnapusė, puodas, spyna, raktas, lova. Akmens, metalo ir medžio vienovė. Iš daiktų kurta nepakartojama autentika, užpildyta vaizdu, jutimais, kvapu, kurta daikto filosofija. Pasak tėvo Stanislovo, vyko „daiktų, meno ir žmogaus sąlytis“².

Dažno atminimus paskatina kalto metalo saulutė, žvakė, knyga – daiktas, dovanotas tėvo Stanislovo. Sovietmečiu kaltos metalo saulutės – su žemės ir dangaus žymėmis, – gautos iš kunigo Dobrovolskio rankų, kelis dešimtmečius pagarbiai laikytos svetainėse kaip savojo „aš“ išraiška ir netgi savotiška demonstracija ideologiniam laikmečiui. Ir šiandien tebelaikomos, bet jau dvelkiančios sakralumu.

Vieni išskiria tėvo Stanislovo buvimą (tarnystę) kitiems, kiti pastebi, kad Dotnuvoje buvo bandymų užuomazgų, tačiau nesuburta tiek tvirtų kapucinų vienuolijos pasekėjų, tiek nesutelkta savęs vertų darbų tęsėjų.

Vieni tėvą Stanislovą įsidėmėjo sambūriuose. Pripažinkim, buvo įvairių prieštarų Bažnyčios, žmonių vertinimų dėl tėvo Stanislovo dalyvavimo pilietinėse, visuomeninėse ar verslo akcijose, dėl viešų pasisakymų renginiuose, spaudoje ar televizijoje. Tėvo Stanislovo elgsena ne

¹ Citata iš: Arvydas Juozaitis, *Tėvas Stanislovas: Pasakojimų knyga*, Vilnius: Džiugas, 1995, p. 177 (toliau – A. Juozaitis, p. ...).

² A. Juozaitis, p. 13.

visuomet sutapdavo su Bažnyčios ir valstybės hierarchijos matymais ir sprendimais, beje, ir kai kurių parapijiečių vertinta kaip „klaidžiojimai“. Šiandien gal ne tiek būtų prasminga svarstyti ar įvertinti, kaip reaguota, – svarbu, kad tąsyk įsiklausyta į mintį, aptarti veiksmai, nes tėvas Stanislovas buvo reikšmingas.

Kai kam dar gyvas tėvas Stanislovas tapęs mitu, legenda, dotnuviai yra išsitarę – „stebuklingas žmogus“.

Dar kai kurie, besiveržiantieji susitikti, pamatyti, išgirsti, iš dalies buvo minios elgsenos, laikmečio mados įkaltai ar netgi aukos, nes telkėsi ne konkrečioje Bažnyčios bendruomenėje, o įtikėję sielos ir kūno perversmais, kai išvys ypatingų galių turintį kunigą, kai pabus tarsį gerųjų aurų apgobtoje aplinkoje (nors tėvas Stanislovas dar 1962 m. pamoksle bylojęs: „nebėgiokite ten, kur simpatiškesnis kunigas, kur poetiškesnis pamokslas“³).

Būtų galima tęsti...

Tačiau tai ne bandymas grupuoti žmones, besispjitusius aplink, ėjusius ar akimirką buvusius prie tėvo Stanislovo. Tai ištis mūsų galvojimo ir elgsenos linkmės, akiračio aprėptys.

Nė viena pozicija nesti geresnė ar prastesnė. Tėvo Stanislovo paveikslas vis kis.

Savais ir kitų žodžiais, žodžių junginiais glaustai bandau apčiuopti tėvo Stanislovo esmės, paskirtis ir darbus. Tai dvasinis ir moralinis visuomenės autoritetas, žymus dvasininkas ir pamokslininkas, unikalus Bažnyčios bendruomenėje, tai kultūros žmogus, aktyvus valstybės gyvenimo, laikmečio liudytojas ir kūrėjas, laikomas žymiausiu Lietuvos kapucinu. Mums, šio krašto gyventojams, svarbu prisiminti, kad tėvas Stanislovas buvo Kėdainių krašto garbės pilietis (1997 m.). 2009 m. į iškiliausių Lietuvos tūkstantmečio asmenybių šimtuką įrašytas ir tėvo Stanislovo vardas.

Beje, retsykais girdėti požiūriai (ketinimai) apie žymaus dvasininko tėvo Stanislovo kanonizaciją, kai kas „palaimintųjų, palaimingųjų žmonių sąrašelyje“ matytų ir tėvą Stanislovą⁴.

Bendrųjų pamąstymų pabaiga galėtų būti tokia. Kaip apie kunigą idealą, kurio pašaukimas – tarnauti Žmogui ir Dievui, nes visa kilę iš Žmogaus ir Dievo meilės ilgesio.

Vitalija Morkūnienė, knygos „Pokalbiai Tėvo Stanislovo celėje“ autorė, kelis sykų viešumoje atkreipė dėmesį į vieną tekstuką, užrašytą su mokiniais 1996 m. birželį Paberžės apylinkėse, Užupės kaime: „Mūsų kunigas – aukso žmogus. Į istoriją reikia rašyti – rinktinis žmogus. <...> Labai žmogus kilmingas. Tokių žmonių, perėjęs per Lietuvą, gal dešimt dvylika gali rasti. Jis tikras krikščionis, iš jo pavyzdį reikia imti. <...> Tokį žmogų gali tikėti, jis Kristaus keliu veda. Jis viską parodė, kaip Kristus gyvena. Dobrovolskis – tikras Kristus, jis atpirkėjas žmonių varguolių. Kad pareikalautų, visi keliais nueitumėm dėl tokio kunigo“ (Julius Čemolonskis).

Darbai Žmogui ir Dievui

Kunigas Dobrovolskis į Dotnuvą atvyko turėdamas 71 metus. Tuo pačiu po daugelio metų sugrįžo į vienuolio, vienuolijos gyvenimą. Ir čia, Dotnuvoje, dorai atliko Dievo planą. Minėdami tėvo Stanislovo gimimo ir krikšto sakramento šimtmetį, keliomis įžvalgomis turime grįžti į istorijos ir žmogaus pradžią.

1990 m. bendramokslio, bičiulio, Lietuvos katalikų Bažnyčios vadovo kardinolo Vincento Sladkevičiaus paskirtas kurti ir vadovauti kapucinų vienuolynui. 1990–2002 m. Dotnuvoje veikė Šv. Pranciškaus mažesniųjų brolių kapucinų ordino vienuolynas (trumpiau – kapucinų vienuolynas), iš pradžių čia buvo atkurto Kapucinų ordino centras.

Tėvas Stanislovas ne tik vadovavo Dotnuvos kapucinų vienuolynui, bet buvo ir Dotnuvos bažnyčios klebonas ir parapijos šeimininkas. Dotnuvos bažnyčios ir vienuolyno erdvės yra pretekstas kalbėti(s) apie faktą ir asmenį. Čia atsekame, vaikštome tarp tėvo Stanislovo pėdsakų.

³ A. Juozaitis, p. 110.

⁴ Antanas Saulaitis SJ., *Palaimingųjų sąrašėliai* // *Artuma*, 2012, Nr. 11, p. 15.

Ši aplinka per du šimtus metų daugiausia sparčių pertvarkymų ir remontų patyrė antrą kartą tėvo Stanislovo laikais. Kaitai buvo reikalinga materialinė pagalba – jos daugiau sulaukta iš užsienio bičiulių, aukojo ir vietiniai konkretiems darbams, rėmė darbais ir technika įmonės. Buvo dalis nuolat samdomų darbininkų. Gausiai buvo talkininkų. Tėvas Stanislovas daug ką pakeitė pertvarkydamas aplinką, pastatų išorę ir vidų: uždengti bažnyčios ir vienuolyno pastatų stogai, pakeisti bažnyčios langai, atnaujintas centrinis altorius, pertvarkyti kai kurie šoniniai altoriai, restauruoti paveikslai, prie mūro glaustas medis, tvarkyti rūšiai, šventoriuje iškirsti medžiai, nukasta dalis kultūrinio sluoksnio, naujai sutaisyta mūrinė tvora, ji papuošta kaltinėmis metalinėmis saulutėmis. Pats sakęs, kad išvykdamas iš Dotnuvos paliko vienintelius nesutvarkytus du bokštus. Suglaudžiant galima pasakyti: naujam gyvenimui prikėlė buvusį bernardinų vienuolyno ansamblį, suremontavo Dotnuvos bažnyčią.

„Kai pažiūriu į metrinio storio vienuolyno sienas, pagalvoju: kaip galima leisti suirti tam, kas kažkada pareikalavo tiek žmonių prakaito, sveikatos, lėšų. Aš griūdamas einu, kad tos sienos nesugriūtų. Pirmomis dienomis buvo tikras košmaras, o paskui – geryn, geryn. Nežinau, už ką Dievas man suteikė tiek sveikatos. Pats stebiuosi, kad kiekvieną dieną galima tiek pasistūmėti. Kasdien slinkomės iš griuvėsių, kurie buvo gal jau daugiau negu griuvėsiai. Ir buvo labai daug gerų žmonių. Dabar taip pat turiu puikų ansamblį dirbančių žmonių, kurie padeda pakelti visus rūpesčius. Dengiami stogai, statomos krosnys – gūžta kuriama. Apsikuopėme ir apsilopėme, kad čia būtų jauku ateinantiems“ (iš 1991 m. interviu⁵).

Išvažiavęs prasitarė: „Bažnyčia liko kaip klasika. Intelligentai, kurie atvažiuodavo, sako: „Kaip toji bažnyčioje įdomu – nieko nėra nereikalinga“. <...> Daug kas tuo labai gėrėjosi.“; „Aš labai džiaugiuosi, kad ten mano rūpesčiu buvo tiek padaryta.“ (2002 m., Paberžė) Kaip pats sakė, išvyko nepalikdamas parapijai nė cento skolos.

Aplinka kūrė ir prasmes. Dotnuvoje gausu mūro, nuolatinių masyvių remonto darbų. Prisipažino, kad, tarnaudamas Dotnuvoje, mažiau laiko galėjo skirti knygai, filosofijos studijoms.

Pradėjau nuo akiai apčiuopiamos materijos, tačiau nukreipus žvilgsnį į istoriją, aplinką, daiktą, atgyja savitos patirtys, kyla interpretacijos.

Mes mename – tėvo Stanislovo laikais bažnyčioje nebuvo sintetikos, lempučių girliandų, gėlių, sumažėjo gipso dirbinių. Net asmeninių sveikinimų, jubiliejinės gėlės atsidurdavo šiukšlyne arba jas atiduodavo senelių prieglaudai.

Du seni bernardinų suolai buvo atkelti į presbiteriją, prie centrinio altoriaus (dabar pastatyti prie galinių piliorių) – čia, „altoriaus tylumoje“⁶ meldavosi prieš pamaldas ir kasdien kelis kartus pagal vienuolyno regulą, vakarais tose klaupkose visą valandą skaitydavo lotyniškas psalmes.

Prieš Mišias giedodavo vaikų arba suaugusiųjų chorai („Respublikoj bus viena bažnyčia, kur valandą prieš pamaldas gieda“, tėvas Stanislovas, Dotnuva, 2007 m.), kuriuos telkė vargonininkė Jolanta Antanaitienė. Ji ir šiandien čia su Panevėžio choru. Dotnuvos bažnyčios choruose prieš du dešimtmečius giedojo ir Mindaugas Puidokas, kuris į Dotnuvą šiandien iš Vilniaus irgi atviliojo bičiulius, dainuojančiųjų bendrijas, kuriose pats gieda ir dainuoja. Beje, Mindaugas tvarko ir socialinio tinklo facebook.com paskyrą apie tėvą Stanislovą.

Kurį laiką buvo paprotys giedoti vakarinėse pamaldose klaupkose.

Tėvas Stanislovas Bažnyčioje gaivino (tai Jo žodis) choralų tradiciją. Kvietė įsiklausyti – ne kartą girdėjome įvairiomis progomis lotyniškai giedantį liturginius Viduramžių tekstus Akademijos „Saulėlydžio“ salėje, maldos namuose per Šv. Mišias, palydint mirusįjį kapinėse, o ir įvairiuose renginiuose. Žodžių prasmų ir melodijų vingiai, gamtos ir žmogaus ritmo pajautos, kai giedojimas susilieja su tyla, su Dievo balsu.

⁵ *Tėvo Stanislovo pamokslai* / Parengė Teresė Pažūšienė, Vilnius: Diena, 1994, p. 25.

⁶ Iš tėvo Stanislovo pamokslų; A. Juozaičio kn., p. 99.

Per Mišias tėvas Stanislovas ne kartą garsiai pasidžiaugdavo choristais.

Prieš pamaldas apeidavęs bažnyčią, ypač ties centriniu bažnyčios taku tarp suolų. Ne kartą stabteldavęs prie kelių sėdinčiųjų klaupkose, paklausdavęs apie sveikatą, apie šeimą, konkretų artimąjį ar vaikus, kartais pasidžiaugdamas; trumpą pokalbį užbaigdavo tarsi delnu apglobdamas galvą arba savąją ranką priglobdamas prie kalbintojo rankos... Paglostydavo vaiko galvelę. Rodos, tyliai asmeniškai šnekučiuojasi, bet skardus tėvelio balsas aidi bažnyčios erdvėje. Susigraudini stebėdamas iš šalies, o ką sakyti apie šnekinamą žmogų, kuriam kunigas nuo amžinybių yra tarp išskirtinių pasaulio asmenų. Buvo žavi kunigo bendrystė su žmonėmis.

Į visus – tiek bažnyčioje, tiek kitoje erdvėje – kreipėsi „tu“ Neišskirdamas amžiaus, kilmės, statuso ir pan.

Žmonių eilutė prie klausyklos... Neturėjo zakristijono, patarnaujančiųjų prie altoriaus. Pats gerokai prie Mišias apvaikščiodavęs altorius, degė tikras žvakes. Amžius ir nesveikos kojos darė savo. Kopdavo altoriaus laipteliais, neretai prisilaikydamas už altoriaus atbrailų.

Atsimerame amžinąją ugnį prieš altorių. Ypatingas buvo smilkalų kvapas, išsisklaidantis bažnyčios erdvėje, šnerves sujudindavo net ir aukštai giedant prie vargonų.

Pamaldos laikytos sąžiningai pagal liturgiją, buvo neskubama, tačiau ir neuždelsdavo, nesuveliamas ritualas. Laikėsi senojo liturgijos ritualo, veidu atsigręžęs į altorių... Tarp žmonių atsirasdavo ir per Mišias. Pamoksle nebuvo daug kalbų. Pripažinkim, pirmąsyk klausydamas pamokslo, šiek tiek sutrikdavai (gal net priblokšdavo), nes negirdi tradicinio turinio, neapsiribojama tik įprastu skaitinio komentaru; girdėjai ne tik apie Dievą, bet ir apie žmogų; bet nebuvo priekaištų, bauginimų, nebuvo nuolatinių pagraudenimų dėl per trumpų drabužių, dėl alkoholio, neištikimybės Bažnyčiai. Tėvo Stanislovo pamokslo turinys galbūt buvo unikalus, nes sakralumas kildavo iš gamtos duotybių, metų laiko darbų. Paprastai pamokslą ar pamaldas baigdavo: eikite. Net ir sekmadienį ragindavo: eikite tvarkyti šieno, kasti bulvių, nes saulutė motinutė teikia malones.

Prisimerame Kristaus gimimo ir Trijų Karalių pasveikinimo sceną, kurią tėvas Stanislovas kukliai įrengdavo prieš Šv. Kalėdas ant Šv. Pranciškaus Asyžiečio altoriaus.

Už centrinio altoriaus pakabintas medinis kryžius su Nukryžiuotojo skulptūra (išmanantieji sieja su XVII amžiumi, išlikęs iš bernardinų bažnyčios). Šį kryžių su Jėzaus kančia XX a. pab.–XXI a. pr. buvo galima išvysti vienintelį kartą per metus – jį per Didžiąją savaitę ant pagalvėlės paguldėdavo tėvas Stanislovas bažnyčioje, priešais presbiteriją.

Atnaujintų vargonų Varpelių skambesys tėvo Stanislovo laikais buvo girdimas per Šv. Velykų Mišias.

Net ir laidodamas, neskirstė pagal turimą, mokslą, socialinę padėtį. Tardamas pagarbų žodį apie mirusįjį, išreikšdamas užuojautą šeimai, kreipdavosi į atlydėjusiųjų minią, Gėlainių kalnelyje sakydamas, pavyzdžiui: kokie jūs, akademiškiai, išmintingi, kokius jūs gerus darbus dirbate...

Rytinio vienuolyno korpuso patalpos yra arnotų – pagrindinių liturginių drabužių – ekspozicija. Tai tėvo Stanislovo rinkinių dalis, atvežta iš Paberžės. Deja, doriai neužfiksuota, kaip Dotnuvos bažnyčios liturginiai daiktai papildė tėvo Stanislovo rinkinius. Buvusio vienuolyno erdvėje gausu restauruotų žibintų, juose įrengtas apšvietimas elektra.

Tėvo Stanislovo pastangomis buvo sutvarkytas bažnyčios archyvas, sukaupta biblioteka, ne kartą buvo talkininkų ją tvarkant. Pačios svarbiausios Tėveliui knygos keliavo kartu su juo. Beje, Tėvelis nevengė knygų kitiems padovanoti, ypač jeigu gaudavo po kelis ar kelias dešimtis egzempliorių (taip pasklido vertingi Amerikos lietuvių lituanistikos leidiniai).

Buvo atvira bažnyčia, vienuolynas, todėl paskui, nuo 2002-ųjų, reikėjo ne vienų metų, kad žmonės įprastų prie uždarytų durų. Bet, pripažinkim, esant atlapotiems Dievo namams ir vienuolynui, buvo ir piktavalių, kurie vogė ne tik maistą, bet iš vienuolyno ir bažnyčios nešė liturginius reikmenis, meno kūrinius.

Dotnuva 1990–2002 m. buvo tapusi piligrimų traukos centru, buvo dažna turistų maršrutuose, tai dar esti ir šiandien. Buvo laikas, kai per metus ir man tekdavo kokis penkis kartus lydėti iš tolesnių Lietuvos vietų atvykusias ekskursijas Dotnuvoje. Dažniausiai sutikdavęs celėje, minia susispiessdavo vienas prie kito. Kalbėdavęs trafaretu. Nors iš anksto žinojęs, bet atvykusiųjų teiravęsis, kur šie gyvena. Tada būdavo pagiriamasis pliūpsnis Klaipėdos, Utenos ar Pasvalio žmonėms ir kraštui („kokie jūs darbštūs“); kartais iš atminties atausdavo konkretų asmenį ar gyvenimo patirtį, susijusią su ta vieta, vėl pasidžiaugdavo krašto žmonėmis, darbais... Per susitikimo 5 minutes dažniausiai filosofija buvo iš kasdienio gyvenimo, keli sakiniai apie atkuriamą vienuolyną, darbus, paskui nuoroda – jau tu vesk, tu žinai... (atkreipiu dėmesį, kad siūsdavo pasižvalgyti vienuolyno teritorijoje, bet ne į bažnyčią; į ją po kelių ekskursijų vesdavau savo iniciatyva). Kad ir trumpas susitikimas, bet minia išeina apglostyta, pamaloninta, sureikšmintą. Ekskursijų, svečių vis daugėjo. Beje, tėvas Stanislovas Paberžėje džiaugėsi stovyklaujančiais mokiniais: „Didžiausias džiaugsmas, kad savo [Dotnuvos] parapijos vaikai atvyksta“ (1999 m., Paberžė).

1999 m. keturiuose šoniniuose altoriuose (esančiuose prie kolonų) pastatytos medinės skulptūros, kurias sukūrė Paberžės tautodailininkas Gendritis Galvanauskas. Altoriuose ant neaukštų ornamentuotų pjedestalų išdėstytos nedažytos, natūralios medžio faktūros kompozicijos: rymo Rūpintojėlis (Švč. Trejybės altorius), Sopulingoji (Nukryžiuotojo altorius), artojų globėjas šv. Izidorius (Šv. Antano altorius) ir šv. Rokas (Šv. Barboros altorius). Dalį lėšų skulptūroms paaukojo parapijiečiai. 1998 m. gavęs Santarvės premiją, Jo Eminencija Kardinolas Vincentas Sladkevičius pusę sumos padovanojo Tėvui Stanislovui – mokslo bičiuliui. Dotnuvos parapijos šeimininkas pinigus skyrė altoriams sutvarkyti. Sakyčiau, tie keturi altorėliai – tai paminklas tėvo Stanislovo ir Kardinolo kunigavimo penkiasdešimtmečiui.

Šiandien tėvo Stanislovo atminimui skirta speciali celė. Celėje saugoma ir iš tremties Vorkutoje parsigabenta socialinės filosofijos knyga su tėvo Stanislovo autografu⁷. Tėvo Stanislovo atminimas iš dalies kyla ir kultūros darbuotojos Danguolės Špokienės, ir mūsų klebono Gražvydo Geresionio dėka.

Dieviškuoju gyvenimo ratu⁸

„Išties Dotnuva – fatališka vieta: krikštytas Dotnuvos bažnyčioje, netoli miestelio dažnai dvare vasarodavo, tai ir priešpaskutinė gyvenimo vieta“ (Vitalija Morkūnienė, pokalbis 2007-02-05 telefonu).

Gyvenimo pradžia irgi susijusi su Dotnuvos kraštu – čia gavo pirmąjį, krikšto, sakramentą. Todėl neatsitiktinai sumanyta Tėvo Stanislovo šimtmetį Dotnuvos bažnyčioje paminėti šiandien, spalio 27-ąją. Štai vieno krikšto akto turinys Dotnuvos krikšto metrikų knygoje (rašyta rusų kalba): *Kėdainių valsčiaus valstiečio Antano Dobrovolskio ir Elenos Steponavičiūtės sūnus Algirdas Mykolas gimė 1918 09 29 Radviliškyje, pakrikštijo kunigas [Benediktas] Laukšas Dotnuvos bažnyčioje 1918 10 27, krikšto tėvai Juozapas Steponavičius ir Elena Dobrovolskytė*⁹.

Paraštėje yra tėvo Stanislovo ranka parašyta pastaba (be abejonės, jau apsistojus Dotnuvoje): *Dobrovolskis M. A. / fr. Stanislovas OFM Cap. Trijų raidžių ir trumpinio samplaika šifruotina: Ordo Fratrum Minorum Sancti Francisci Capuccinorum* (Šv. Pranciškaus mažesniųjų brolių kapucinų ordino).

Žmogus tarsi su trim vardais.

⁷ С. И. Франк, *Духовные основы общества: введение в социальную философию*, Paris, 1930. Įrašas ranka knygos priešlapio aukštai dešinėje: *Ex libris O. F. M. Cap. / a. n. s. fr. Stanislas / Vorkuta*.

⁸ „Atgal į vienuolyną... Atgal į tą pačią bažnyčią, kur vaikelis buvo pakrikštytas. Dieviškasis ratas...“. A. Juozaitis, p. 209.

⁹ Dt K 1915–1925: 56v.

Tautinis vardas *Algirdas*, kurį paskyrė tėvai. Tai ir tėvų nuostatų išraiška. Bet tėvų, nepriklausomos valstybės tarnautojų, šeimoje puoselėta lenkiškai kalbančios bajorijos kultūra (giminių liudijimu, tėvo senelė visiškai nemokėjusi lenkiškai). Vardas, primenantis vieną senosios darnios Lietuvos valstybės lėmėjų. „Visa girdintis“.

Mykolo vardas, kurį lėmė atėjimo į pasaulį diena ir krikšto sakramentą teikiančio Dotnuvos bažnyčios klebono nuostatos (arkangelas Mykolas minimas rugsėjo 29 d.). Verčiant iš hebrajų kalbos – „kas yra kaip Dievas“.

Mažesniojo brolio Stanislovo vardas suteiktas 1936 m., kai Plungėje įstojo į Kapucinų ordiną, 1941 m. davė amžinuosius įžadus. Šventojo vardas, kurį pasirinko vienuolio būčiai. Vienuolinis vardas tapęs tikroju asmens žymeniu. Beje, šventasis žinomas kaip pamokslininkas.

Beje, krikštijęs kunigas Benediktas Laušas palaidotas Dotnuvos bažnyčios šventoriuje, prieš centrinės bažnyčios duris. Krikštatėviai – motinos Elenos brolis Juozapas ir Algirdo Mykolo sesuo Elena, dukra iš pirmosios Antano Dobrovolskio santuokos (su Malvina). Krikštyną puota vyko Sandženuose, naujagimio Algirdo Mykolo motinos Elenos gimtinėje. Mama mirė 1920-aisiais, sulaukusi 42 metų amžiaus, sūnui esant pusantrų metų. Prisimename: mamos ir tėvo nuotrauką būdavusi tėvo Stanislovo celėje. Trečioji Antano Dobrovolskio žmona Stefanija Kryževičiūtė, tapusi antrąja Algirdo Mykolo mama, buvo tarsi išpranašauta likimo. Vaikystėje vasarodavęs Sandženų ir Vincgalio dvaruose pas gimines – mamos brolius Boleslovą ir Juozapą.

Tėvas Stanislovas kartą yra prasitaręs, kaip šiame pasaulyje Pirmojo pasaulinio karo audrose radosi Algirdas Mykolas. Iš meilės atėjęs ir meilės palydėtas į šį pasaulį, su meile lydėjęs kitus.

Dairantis ištakų

Prisimenu tėvo Stanislovo paraginimą: „Sandženus reikia užkibinti. Ten labai įdomi istorija. Kas ten buvo prieš Steponavičius, kokie ten dvarininkai buvo? Mano proproprodedelis pirko tą dvarą“ (tėvas Stanislovas, 2002 m., Paberžė). Trisysk asmeniniuose pokalbiuose 2002 m. pakartotas *prodedelis* tikriausiai liudija tiesiog giminės senumą šiame regione; kelisysk prasitaręs apie prodedelį.

Pirmąjį Sandženų paminėjimą galbūt randame Josvainių bažnyčios metrikose – 1602 m. Nuo XVII a. pabaigos Dotnuvos bažnyčios dokumentuose (jie nuo 1693 m.) minimi Sandžėnai. Čia XVIII a. pirmaisiais tris dešimtmečius vyravo Dabkevičiai, Piskarskai, Semaškos, Sipavičiai, Urbšiai, Macenskai ir Terebešai; su kai kuriais Steponavičiai gerokai vėliau susigiminiavo. Nuo XVII a. pab. Dotnuvos bažnyčios dokumentuose yra ir dominuojanti apslavinta lytis Steponavičius.

Nuo XVII a. pabaigos iki XIX a. vidurio Dotnuvos parapijoje regimi du Steponavičių arealai. Vieną Steponavičių giminę įvardinčiau Beržų apylinkių atstovais, nes gyventos vietos: Beržai, Sandžėnai, Vaidatoniai, Mociūnai ir Šlapaberžė; Steponavičiai Sandženuose aptinkami nuo 1715 m. Tuomet kitas Steponavičių spiečius buvo Močėnuose, Valučiuose, Daumantuose ir Umėžiuose. Lietuvių pavardžių žodynas primena, kad Steponavičių, Stepanavičių populiacijos būta visoje Lietuvoje, jų gyventa ir Dotnuvoje, Gudžiūnuose, Krakėse, Kėdainiuose, Josvainiuose, Pernaravoje.

Galbūt Beržų arealo kelioms Steponavičių atšakoms buvo pripažinta bajoriškoji kilmė, nes XVIII a. viduryje kelisysk aktuose prie šių asmenvardžių pastebima nuoroda apie kilmingumą GD (Generosus Dominus). Tikriausiai Beržų atšakos Steponavičiai patyrė ekonominio ir socialinio statuso kaitą. XVIII a. viduryje ir antrojoje pusėje kaip krikštatėviai Steponavičiai minimi tarp kitų krašto kilmingųjų žemvaldžių Chrapovickių, Dabkevičių, Gabrilevičių, Gradovskių ir Zdanavičių.

XIX a. Steponavičių – jau tiesioginių tėvo Stanislovo pirmtakų – gyvenimas daugiau telkėsi Mociūnuose. Kol kas pagal motinos Elenos Steponavičiūtės liniją atsekta. XVIII a. antrojoje pusėje ar pabaigoje gimė **Jurgis** ir Agota, kilusi iš Jonaičių, Steponavičiai gyveno Mociūnų k. Tarp jų vaikų buvo ir sūnus **Motiejus**, kuris 28 metų amžiaus 1846 m. susituokė su 19-mete Augustina Valančiūte, kilusia iš Šlapaberžės. Tarp jų gausybės vaikų buvo ir Šlapaberžėje gimęs sūnus

Stanislovas, kuris 1870 m., būdamas 25 metų amžiaus ir gyvendamas Mociūnų kaime (santuokos akte pažymėtas kaip valstietis), susituokė su ten pat gyvenančia 21 metų bajoraite Ieva Malakauskaite (Malakauskaite). Tarp jų vaikų, sulauktų gyvenant Mociūnuose, Sandžėnuose ar Noreikiuose, buvo ir būsimos Antano Dobrovolskio (kunigo Stanislovo tėvo) dvi žmonos: Malvina ir **Elena** (kunigo Stanislovo mama).

Konstruojamo pasakojimo apie Steponavičius dalis gali subliūkšti, jei kreipsime dėmesį į tėvo Stanislovo kelis syk išsirtartą mintį: „manyje yra grafo kraujo“.

Šiandien Sandžėnų nėra, jų žeme eina beržų alėja nuo Beržų k., dalis žemių apsemtos patvenkus Kruosto upelę. Buvo prie pat Noreikių kaimo.

Dobrovolskio pavardė aptinkama visoje Lietuvoje, asmenų ta pavardė būta ar yra ir Dotnuvoje, Surviliškyje, Kėdainiuose, Šėtoje, Josvainiuose, Pernaravoje. Kunigas A. M. Dobrovolskis labai glaustai pasakojo apie tėvo – Antano Dobrovolskio – kiltį. Nusigyvenę bajorai gyvenę Aristavos apylinkėse, karališkajame Daukainių kaime, kuris buvo Kėdainių Šv. Jurgio parapijos dalis. Taučiūnų apylinkėse žinomas *Dobrovolskio miškas*. Būsimasis kunigo Dobrovolskio tėvas Antanas baigė šaltkalvystės mokslus, vienas brolis buvo vargonininkas, kurį laiką tarnavęs ir Paberžės bažnyčioje.

.....

Šiandienos Dotnuvos bažnyčia ir parapija irgi ne kartą siejama su tėvu Stanislovu, jo atminimu. Drįsčiau prognozuoti, kad Dotnuva dar ne vieną dešimtmetį bus traktuojama kaip tėvo Stanislovo erdvė, nes jis dar gyvas tapęs Dotnuvos ir Paberžės simboliu ir ženklu, čia dabar formuojasi asmens pagerbimo ir netgi garbinimo tradicija.

Tėvas Stanislovas tarnavo Dievui, paskyrė gyvenimą žmogui. Dievo žodis per tėvą Stanislovą pasiekė žmogų. Nerašyta gyvenimo paskirtis – meilė ir tarnystė Žmogui ir Dievui.

Rytas Tamašauskas

2018-10-27, Dotnuvos bažnyčia